

JOHN BATES CLARK

A JÖVEDELEMELOSZTÁST MEGHATÁROZÓ TERMÉSZETI TÖRVÉNYEKRŐL¹ JOHN BATES CLARK ON THE NETURAL LAWS DETERMINING THE DISTRIBUTION OF INCOME

A könyvben, melynek bevezetőjét és első fejezetét közöljük az alábbiakban, a szerző John Bates Clark bizonyítani kívánja, hogy társadalomban a jövedelemeloszlást a természeti törvények határozzák meg, amelyek a termelés különböző funkcióinak a teljes termékhez való hozzájárulásán alapulnak a határelemzésnek megfelelően. Ezzel összefüggésben nagy hangsúlyt fektet az igazságosság kérdésre a bérek mennyisége, a profitráta és a járadék erkölcsi igazolhatóságának szempontjából. Ebben a tekintetben a bérek kialakulására fókuszál, mivel ez a központi kérdése azoknak a vitáknak, amelyek a kizsákmányolás létezéséről, illetve a szocializmusról, mint a kizsákmányolás lehetséges megoldásáról szólnak.

In the book the Introduction and the first chapter of which can be found below, the author John Bates Clark intends to prove that the distribution of income in a society is determined by natural laws, which are based on the contribution of the various functions of production to the total product in compliance with marginal analysis. In connection with this he also places much emphasis upon the question of justice, on the problem as to whether the magnitudes of wages, profits interests and rents are morally justifiable. In this context he focuses on wage determination because this is the core issue of the debate on whether exploitation exists at all and, if it does, whether socialism could be a possible remedy for that.

BEVEZETÉS

Ezen tanulmány célja megmutatni, hogy egy természeti törvény irányítja a társadalom jövedelmeinek elosztását és azt, hogy ha ez az erő súrlódás nélkül hatna, akkor minden gazdasági szereplőnek annyi vagyont juttatna, amennyit az adott szereplő megtermel. És habár a munkabéret az egyes emberek között szabadon kötött üzletek határozzák meg, azt állítom, hogy az ilyen jellegű tranzakciókból eredő bérszintek jó közelítéssel megegyeznek az ipari termék azon részével, amely a munkára vezethető vissza; és akármilyen kamatot állítanának be a hasonlóan szabad üzletek, az természetszerűleg tendálna afelé, hogy egyenlő legyen a termék azon részével, mely külön a tőkére vezethető vissza. A gazdasági rendszer határán, ahonnan a tulajdonlás jogosultsága ered – azon a ponton, ahol a munka és a tőke szert tesz azokra összegekre, amelyeket az állam később sajátjaként kezel –, a társadalmi folyamat hű marad azon alapelvhez, amelyen a tulajdonjog alapszik. És egészen addig, amíg nincs akadályozva benne, ez a természeti törvény minden egyes embernek kiosztja a munkájáért járó jussát.

¹Fordította: Horváth László, egyetemi docens, BCE, Közgazdasági Elméletek Története Központ

Kisebb kihagyásokkal 1881-óta publikáltam azon cikkek és monográfiák sorát, amelyekkel megpróbáltam megalkotni ezen elmélet elemeit az értékről, tőkérről, munkaberről, bérletről és profitról. Ezek a cikkek a *New Englanderben*, a *Quarterly Journal of Economics*-ban, a *Yale Review*-ban, a *Political Science Quarterly*-ben, az *Annals of the Academy of Political and Social Science*-ben, a *Revue d'Economie Politique*-ben, a *Dictionary of Political Economy*-ban, monográfiák és tanulmányok sorozatában jelentek meg, amelyeket az *American Economic Association* adott ki.

Az érték, munkabér és kamat változóival kapcsolatban a klasszikus közgazdaságtan képviselői a „természeti” kifejezést akaratlanul is az „állandó” kifejezés szinonimájaként használták; ezek lennének egyébként azon természeti, avagy egyensúlyi változók, amelyekről szól ez a tanulmány. Céloom megmutatni azt, hogy milyen piaci rátákon állandósulnak az áruk, munkabérek és tőkekamatok, ha az ipari világ alakjában és tevékenységeinek jellegében végbemenő változások nem folytatódna tovább. Megpróbálom tehát teljesen elkülöníteni az elosztásban ható egyensúlyi erőket a változó erőktől. Egy társadalom folyamatosan változik, és még inkább igaz ez a társadalom azon folyamataira, amelyeket vizsgálunk, sőt, a változás és a fejlődés sehol sem kétséges, hiszen egy ipari társadalom folyamatosan feltételez új formákat, folyamatosan új funkciók lépnek működésbe. És ebből az állandó fejlődésből adódik, hogy a munkabérek tíz év múltán megint mások lesznek, mint amelyek ma. Ugyanakkor mindig van egy sztenderd. Ugyanis a változások közben működésben vannak olyan erők, amelyek állandósítanak rátákat, amelyekhez minden pillanatban igazodnak a munkabérek és kamatok. Akármilyen viharos is legyen az óceán, kitetszik a hullámok közül a felszínnek egy eszmei szintje, amely körül ingadozik a nyugtalan anyag. És hasonlóan vannak sztenderdek, amelyekkel a legzajongóbb piacokon is egybeesni igyekeznek az aktuális árak, munkabérek és kamatok.

Mi lenne a munkabérek rátája, ha munkaerő és tőke változatlan lenne mennyiségben, ha a termelés módjában megállna a fejlődés, ha a tőkeképződés megszűnne, és ha a vásárlók igényei soha nem változnának? A kérdésnél természetesen feltételezzük, hogy az ipar folytatja tevékenységét, és, hogy nem nélkülözve a haladás erőinek gyengülését, vagyon továbbra is termelődné egy tökéletesen szabad versenyben. Az értékek, munkabérek és kamatok rátái, amelyek ilyen feltételek mellett uralkodnának, lennének azok, amelyekhez minden zavargás ellenére, amelyet a haladás okoz, az aktuális piaci ráták minden egyes pillanatban igyekeznek.

Arra törekszem, miközben bemutatom azon törvényeket, amelyek ezen rátákat meghatározzák, hogy tanulmányom építő jellegű és ellentmondásmentes legyen. Egyes helyeken hasznosnak láttam a teljesség kedvéért felhívni a figyelmet a szembenálló elméletekre, habár nem fogok módszeres kritikát adni róluk. Egy, csupán az összehasonlításnak szentelt és ehhez hasonlóan átfogó könyv lenne alkalmas egy megfelelő tárgyalására a különböző elosztással foglalkozó elméleteknek. Maga az ötlet, hogy a könyv viszonylag kevés utalást tartalmaz más írásokra, talán bizalmatlanná teszi az olvasót, hogy esetleg egy adott része ennek a tanulmánynak egy meglévő szakirodalomból lett kölcsönözve, és emiatt szükségesnek tartom leszögezni, hogy egy gondolat sem lett tudatosan kölcsönvéve ilyen módon. Amennyire én tudom, amikor először közöltem néhány részt a cikksorozatból, amelyre fentebb utaltam, csak egy jelentősebb gondolat esetében állhatott ez fenn. Egy nagyon jelentős gondolat lett átvéve a korai közgazdász, von Thünen írásából; ha észrevettem volna érintett tanulmányaiban a hasonló állításokat, a cikkeim nem lettek volna híján a hivatkozásnak az elméleti közgazdaságtan eme briliáns úttörőjére. Ezzel az elhagyás már orvosolva is van. Egyébként egy átfogóbb jellegű jegyzetben rámutattam a hasonlóságokra és a

különbségekre von Thünen munkabérről és kamatokról szóló végső-termelékenység elmélete és a saját elméletem között. Habár egy bizonyos mélységig a két elméletet egyező állításokkal lehet összefoglalni, valójában a különbség közöttük óriási.

Azon módszer keresésére, hogy a munkaterméket elméletben megszabadítsam a hozzájáruló szereplők termékeitől és külön definiálhassam, először a Henry George Úr által továbbfejlesztett érv vezetett, miszerint a munkabérek az a termék szabályozza, amelyet egy ember egy ingyenesen használható földterület megművelésével termel. Ez a keresés volt az, amely során rátaláltam arra a törvényszerűsége, amelyet itt bemutatok, és amely miatt, tökéletesen szabad verseny esetében, a munkafolyamatok bérei konvergálnak ahhoz a termékhez, amelyet külön a munkafolyamat eredményez. A munka „végső egységének” a terméke ugyanaz, mint minden más munkaegységnek külön figyelembe véve; sőt, normális körülmények között nemcsak minden egyes egységre lenne külön-külön igaz, hanem a munkaerőre mint egészre, hogy terméke és fizetsége megegyeznek.

Vannak hasonlóságok, de ellentétek is az itt felvázolt és az osztrák közgazdász, Karl Menger és Friedrich von Wieser elmélete között; egy jellemző, amely megkülönbözteti a jelen felfogást a többiekétől, az annak a különbségnek a felismerése, amely fennáll a termelő vagyoni állandó tőkéje, vagy maradandó alapja, másrészt a termelés azon bizonyos tőkejára, avagy instrumentuma között, amely a felhasználás során megsemmisül. Még megjegyzem, hogy fennáll egy kapcsolat ezen elmélet és az ex-miniszter, von Böhm-Bawerk izgalmas, újonnan kiadott tanulmánya között, amelyre legjobban a különbségtétel dinamikájáról szóló későbbi fejezet után lehet rávilágítani. Ha a könyv tárgyának, és annak általam helyesnek tartott vizsgálatának módja engedné, boldogan idéztem és tárgyaltam volna meg az elosztás elméletéről szóló irodalomhoz való számos olyan különleges hozzájárulást, mint például a következők: Professor Alfred Marshall, Francis A. Walker Elnök, Arthur T. Hardley Elnök, Frank F. Taussing Professor, William Smart Professor, John A. Hobson Úr, Dr. Charles W. MacFarlane, Dr. Stuart Wood és Herbert M. Thomson Úr. Három ember irányában el is köteleztem magam az állandó biztatásuk és javaslatuk okán; hatásuk kétséget kizáróan érzékelhető az elméleti munkáimban. Egykori tanárom, Professor Karl Knies a Heidelbergi Egyetemről, korai gazdasági munkámban társaim, Professor Franklin H. Giddings a Columbia Egyetemről és Professor Simon N. Patten a Pennsylvaniai Egyetemről.

Hogy érthető legyen a könyv felépítése, szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a végső termelékenység alapelve – amely, ahogyan a tanulmány érvel, a munkabérek és kamatok törvényének eredete – összefoglalható pár szóban; de az így kimondva igen hosszan tartó megalapozást tenne szükségessé. A kamat, példának okáért, a társadalmi tőke utolsó egységének termelőerejétől függ. Mi lehet ugyanakkor egy ilyen „utolsó egység” és milyen tekintetben nevezhető „társadalmi”? Rendkívül összetett lenne-e, amelyet egyalkalmas kiigazító mechanizmus oszt szét a különböző ágazatok között? Konkrét dolgokból épül-e fel, amelyek teljesen megkülönböztethetőek? Az elmélet alapján a termelő vagyoni illeték gyarapodása, amelynek hatékonyságától függ a kamat rátája, egy részében „állandó tőkéből” áll. A kézzelfogható instrumentumok ugyanakkor nem állandóak. Károsodnak, folyamatos pótlást igényelnek, ezért alapvető tudni a valódi kapcsolatot azon instrumentumok, amelyek hasonlóan károsodnak, és az állandó vagyonalap között. A különböző iparágakban ezen alap felosztásában a különböző termékek piaci értékének van hatása; szükséges tehát megbizonyosodni az érték és elosztás törvénye között fennálló kapcsolatról. Hovatovább, a végső termelékenység törvénye szerint meghatározott jövedelmeket át lehet alakítani egy olyan formába, amely lehetővé teszi, hogy a járadék elvét alkalmazzuk rájuk.

Meg kell még bizonyosodnunk a bérlet természetéről is, valamint a munkabérekkel és a kamattal való kapcsolatáról. Összetett állítások sok más ponton is szükségesek, ha munkabérek és kamatok egy rendkívül egyszerű végső-termelékenység formulájától jelentésében és valószerűségében határozottságot várunk el, amellyel utóbb a gyakorlat értelmezhető lesz.

Mármost, lehetséges lett volna ezen példákat először említeni, és tartózkodni attól, hogy bemutatassam a végső termelékenység törvényét, amíg az állítások kifejezései teljesen meghatározottak nem lettek volna, és úgy bevezetni, hogy az jelentsen is valamit az üzleti életben. Lehetséges lett volna a tőke és a tőkejavak természetét, értékét, csoportok kapcsolatát, kamatot stb. tárgyalni, tehát először az értelmező állításokat az elsődleges tétel felvezetése előtt. A különbség azonban az előbbi állítások között olyan, hogy ha a központi igazság és a végső-termelékenységi törvény nincs tudatva kezdetektől fogva, nem teljesen egyszerű őket tökéletes egységbe foglalni. Ezért, hogy a könyv logikai hálóját még érthetőbbé tegyem, a tartalomjegyzékben felvázoltam az egyes fejezetek által tartalmazott elsődleges gondolatok lényegi karakterét – persze anélkül, hogy kísérletet tettem volna arra, hogy a fejezetek teljes tartalmának kivonatát adjam. Sok bekezdésre egyáltalán nincs is benne hivatkozás, de a könyv lényegi mondanivalója remélem, jobban átlátható ezen kihagyások által.

Az a terv, hogy korán kifejtssem a könyv főbb tételét, majd pedig a teljes tartalmát fokozatosan bontsam ki, szükségessé teszi, hogy az olyan témákkal, mint a bérlet vagy az érték, a könyv több részében is foglalkozzak. Ha a bérletet magában tárgyalnám, természetesen következetesebb kellene, hogy legyek; mivel azonban, a bérletre való hivatkozás lényegét az elmélethez való hozzájárulása útján nyeri, a legjobb, hogy ne tegyek arra kísérletet, hogy egy fejezetben tárgyaljam végig a járadék témakörét, hanem később, a természetes sorrendnek megfelelően, egyre részletesebben fejtssem ki a fő tételt.

A könyv több részében is alkalmaztam az állítások egy matematikai jellegű nyelvezetét, amely sokkal nem szakmai és egyszerű. A jelölések sem követik a matematikai zsargont.

A könyv végső előkészítésénél nagy segítséget kaptam, amelyet szeretnék hálásan megköszönni a kollégáimnak, akik Professzor E. R. A. Seligman; Professzor H. L. Moore, a Smith Kollégiumból; A. S. Johnson Úr, aki a Columbia Egyetemem munkatársam; és kiváltképp A. M. Day, a politikai gazdaságtan és szociológia tanára, aki a kéziratot is többször elolvasta, sok segítő javaslatot tett, és az érvek felülvizsgálatában felbecsülhetetlen segítséget nyújtott.

ELSŐ FEJEZET

AZ ELOSZTÁS VITÁS PONTJAI

A gyakorlat emberének, így a hallgatóknak is, páratlan jelentőségű egy közgazdasági probléma – ez a vagyon elosztása az igényjogosultak között. Vajon létezik-e egy természeti törvény, amely alapján a társadalom bevétele eloszlik munkabérre, kamatra és profitra? És ha létezik, mi lenne ez a törvényszerűség? Ez lenne az a probléma, amely megoldásra vár.

A legtöbb ember szinte kizárólag munkából él; és ezeknek az embereknek minden gazdasági erő eredője a munkabérben ölt testet. A mesterségeket kiművelték, a munkát pedig felosztották és kiosztották, a szervezet működésnek indult; és az egész folyamat eredményéből, amely a munkásokat leginkább érinti, az a fizetség, amelyet a munkáltatók fizetnek nekik. A fizetség az, ami meghatározza a kényelmi szintet, amelyet megengedhetnek maguknak, a műveltség, az egészség és a jólét mértékét, amelyet biztosítani tudnak a gyerekeiknek. Hovatovább, a magas vagy ala-

csony jövedelemszintnek a munkásosztály jólétére gyakorolt hatása önmagát erősíti, ahogy a generációk követik egymást. A pénzre úgy kell tekintenünk tehát mint potenciális jólétre, anyagi formába zárva; és ha a dolgozó emberek eleget keresnek ahhoz, hogy egy magas kényelmi szinten éljenek, akkor leszármazottaik valószínűsíthetően még magasabb szinten élhetnek majd. Ilyen tehát a természete a munkabérek törvényének: meghatározza, hogy a dolgozó emberi nem életvitele fejlődő vagy hanyatló pályára áll-e majd.

A munkabért legtöbb esetben egy személy adja egy másiknak. Az ilyen módon kifizetett összeget az üzlet határozza meg, és látszólag az üzletkötő felek meggyőző erejétől és leleményességétől függ; mivel a kereskedelmi stratégia egy fontos praktika, amelyet mind a munkáltatók, mind az alkalmazottak használnak képességeikhez mérten. Ugyanakkor a béreknek van piaci szintje; és ez a legjelentősebb, habár szemünk elől rejtett, de biztos erők kontrollálják. Valójában a „piacon kívüli alkudozás” a munkabérek rátájára csak lokálisan és kis mértékben hat. Az korlátozott, amennyit a dolgozók ravaszsága és állhatatossága ki tud csikarni munkáltatójukból, és ahogy később szándékomban áll megmutatni, a munka termelékenysége korlátozza; így azon erők határozzák meg a bérszerződés feltételeit, amelyek a termelékenységet is. Tehát röviden összefoglalva az eddigieket: a munkapiac zavarba ejtő küzdelmeinek mélyén egy természeti törvény hat.

Ezen természeti törvény funkciója elkülöníteni a társadalom teljes bevételét három különböző fajtájú részre. Ennek hatására a társadalom egész éves bevétele három nagy összegre bomlik – általános munkabérekre, általános kamatra és aggregált profitra. Ezek külön-külön a munkából, a tőkéből és a munkáltatók és tőkét felhasználók bizonyos szervező folyamatából származó nyereségek. Ezt a tisztán szervezői jellegű feladatot nevezzük vállalkozói funkciónak, jutalmát pedig profitnak. A funkció nem foglal magában munkát, sem tőkebirtoklást: csak a termelés szereplői közötti hatékony kapcsolat felállítását és fenntartását foglalja magában.

Azt mondtuk, hogy a fizetséget, bármilyen alkalmazott üzleti stratégia mellett is kapják a dolgozók a munkáltatótól, korlátozza a munkájuk termelőereje, és azt, hogy a munkabér természetét kutató tudósnak azon hatásokat kell felfednie, amelyek a termelőerőt határozzák meg. Már kimondhatjuk azt a sokkal általánosabb tételt – amelyet később bizonyítunk is – miszerint, ahol a természeti törvények szabadon hatnak, a bevételből akármelyik produktív funkciót tanúsító részt a létrehozott termék állítja be. Más szavakkal, szabad versenyben a minősítés alapja a munka terméke, a tőke által végzett munka és a szervező funkció eredménye.

Az elosztás kutatása ebből a szemszögből a termelés különböző fajtáinak a kutatása, a vagontermelő folyamatnak a vizsgálata, és a termelés azon három típusának a nyomon követése, amelyek együtt hozzák létre a vagyont különböző szerepükkel. Mindegyiknek van szerepe a termelésben, és mindegyiknek jár a közreműködéséért jutalom – ez a természeti törvénye az elosztásnak. Ezt a tézist kell bebizonyítanunk, valamint annak sarkalatos pontjait; többet annál, mint amit egy bevezetés bírna. A társadalom mai formájának létjogosultsága, és lehetősége annak, hogy így létezzen tovább – ez most a tét. Ezek vezetnek az elosztás problémájának felbecsülhetetlen jelentőségéhez.

A dolgozó osztályok jóléte azon múlik, hogy sokat vagy keveset keresnek-e; más osztályokkal szembeni a viselkedésük azonban – és ebből adódóan a társadalmi állapot stabilitása – elsősorban azon a múlik, hogy az összeg, amelyet kapnak – legyen az nagy vagy kicsi –, akkora-e, amekkorát megtermelnek. Ha a vagyon kis részét termelik meg és az egészét birtokolják, nem valószínű, hogy meg akarnák újítani a társadalmat; de ha az lenne a helyzet, hogy a jelentős

részét ők termelik meg, és csak egy jelentéktelen részét birtokolják, sokan közülük forradalmárokká válnának, és meg is lenne hozzá a joguk. A társadalom felett elhangzó vád: a „munkaerő kizsákmányolása”; a „munkásoktól” rendszeresen ellopják azt, amit megtermelnek. Ez a rablás törvényes keretek között zajlik, a verseny természetes működése mellett.” Ha megbizonyosodnánk ezen vád megalapozottságáról, minden ép eszű embernek szocialistává kellene válnia; és a hév, amellyel az ipari rendszert akarja megváltoztatni, igazságot fejezne ki. Ugyanakkor, ha vizsgálni akarjuk a vádat, be kell lépünk a termelés világába. Alkotó elemeire kell bontanunk a társadalom iparának termékeit annak érdekében, hogy megállapítsuk, természetes hatása-e a versenynek, hogy a termelőnek pontosan annyi vagyont juttasson, amennyit ő létrehoz.

Annak érdekében, hogy bizonyítsuk, hogy a termékek és a részesedés ilyen módon megegyeznek, többet meg kell tudnunk arról, hogy ezen egyes jövedelmek növekednek-e vagy csökkennek. Meg kell bizonyosodnunk arról, hogy vajon az evolúció termelékenyebbé teszi-e a munkát, és ebből adódóan jobban megfizetetté, vagy kevésbé termelékeny, és ebből adódóan kevésbé megfizetetté. Szintén ki kell derítenünk, hogy a tőkét és a vállalkozói funkciót ilyen értelemben helyes, avagy helytelen módon kezeli-e a természet. Ahogy halad az evolúció, a tőkések és a tőke felhasználói jobban járnak-e, vagy rosszabbul? Megvizsgálva először a társadalmi állapot becületességét, kiderítve azt, hogy vajon minden ember megkapja-e a jussát, később meg kell vizsgálnunk a hatékonyságát, megbizonyosodva arról, hogy az egyes ember jussa vajon gyarapszik-e, vagy egyre kevesebb lesz. A jelen társadalmi rendszer létjogosultsága teljes mértékben a becületén múlik; de a célszerűsége annak, hogy hagyjuk magától továbbfejlődni, az már annak hasznosságán múlik. Először tehát meg kell tudnunk, hogy vajon jogunk van-e hagyni a természetes gazdasági erőket működni, ahogy ma működnék; aztán meg kell tudnunk, hogy hasznosság tekintetében bölcs dolog-e ezt tenni.

A törvény a világ teljes jövedelmét természetesen a világ összes embere között osztja ki; de az elosztás tudománya nem határozza meg közvetlenül, hogy mit kap az egyes ember. A személyi részesedés eredménye más típusú részesedésből adódik: csak a teljes jövedelem kifejtése munkabérből, kamatból és profitból, mint a jövedelem különböző altípusaiban való felosztása, a közgazdaságtan tudományának a tárgya. Ezek közül mindegyik részesedés más jellegű, mint a többi, hiszen más az eredete. Az egyik kétékezi munkából, a másik a tőke szolgálatából és egy az utóbbi kettő összeszervezéséből származik. Hovatovább, majd minden ember jövedelme többé-kevésbé összetett. A dolgozóknak van némi tőkéjük, a tőkésnek dolgoznak is és a vállalkozók általában tőkét is birtokolnak és dolgoznak is. Az, hogy milyen mértékben származik egy adott ember bevétele ebből vagy abból a forrásból, az szélesebb körű hatások eredménye, mint amit ez a tanulmány magában foglalhat. Nem fogjuk tudni kinyomozni, hogy mennyi munkát végez egy tőkés. Csúpan azt akarjuk megtudni, hogy mi az, ami meghatározza a munkabéreket, és mi határozza meg a kamatot és a nettó profitot. Ezek a ráták azáltal határozódnak meg, hogy egy adott ember milyen típusú és milyen mennyiségű munkát végez; függnek azon tőke mennyiségétől, amelyet felhasznál, továbbá azon szervező folyamatnak kiterjedtségétől és jellegétől, amelyet végez. Ami az ő hatáskörén kívül áll, az a munkatermék meghatározása, amelyet a munka által és tőkével létre lehet hozni, és az, hogy milyen azok termelékenysége; ezt egy általános és tisztán gazdasági törvény határozza meg.

Így tehát mi csak azon erőket kívánjuk felfedni, amelyek a háromféle jövedelem rátáját meghatározzák. Az egy meglepő tény ugyanakkor, hogy habár leszűkítjük vizsgálódásaink körét, ha sikerrel járunk, megoldjuk azon nagyon kényes viták kérdését, amely az embereket ellenséges

osztályokba osztja. Felfedve a törvényt, amely meghatározza a munkabérek, kamatok és tiszta nyereségek rátáját, eldöntjük, hogy A embernek van-e sérelme B-vel szemben. Nem bizonyosodtunk meg ugyanakkor afelől, hogy az egyikük miért 500 dollárt keres egy év alatt, amíg a másik 50000 dollárt; de megbizonyosodtunk valamiről abban a tekintetben, hogy a két bevétel jogosan jut-e ahhoz az emberhez, aki kapja azt. A kétféle elosztás, habár közeli kapcsolatban állnak, külön kezelendők.

A személyi elosztás határozza meg, hogy mi az egyes ember jövedelme. A-nak 500 dollárt juttat egy évben, B-nek 50000-et, C-nek 500000-et etc., függetlenül attól, hogy ezen jövedelmeiket mily módon keresték meg. A funkcionális, vagy működéshez tartozó elosztás által dől el, hogy mennyi a konkrét kereset egy adott esetben. Ez az elosztás a munka valamilyen alfajának 1.50 dollárt ítél óránként, függetlenül attól, hogy ki végzi azt. Megjegyzendő a jelentős különbség ezen kétféle elosztás között, elsősorban a választóvonalak miatt, amelyeket az egyik a másik által húzott vonalakon belül húz meg. Tekintsük egy ember jövedelmét: ezt mint felosztandót a funkcionális elosztás különíti el munkabérre, kamatra, és profitra; mivel mind a három módon járhat neki valami. Tekintsük az összes munkabért mint olyat, szétosztandóként: ezt a teljes mennyiséget a személyi elosztás különíti majd el a fizetségekre, amelyek emberek tízezreinek lesz majd a jussa.

A profit általános értelemben nem áll a munkabérek erkölcsi vonzatainak uralma alatt; habár a vállalkozó, aki a profitot kapja, tartozhat valamivel a dolgozóinak, akik a munkabért kapják. A jogok mindig egyénekre vonatkoznak; nos, csak egy érző lénynek van panasza, ahogy csak egy intelligens lénynek van kötelezettsége. Ebből adódik tehát, hogy a jó és rossz ügyei nem tartoznak hozzá, hogy a munkabér napi másfél dollárról napi egy dollárra esik; de az elvétele a másfél dollárnak a napi fizetéséből az egyik osztály tagjaitól és hozzáadva azt a munkáltató bevételeihez, felébreszti az osztályok közötti kritikus vitapontot az igazságosságról, illetőleg az igazságtalanságról. A kérdés ez: elvett-e valamit a munkáltató, amit a dolgozó termelt meg? Pontosan ez a vita lenne az, amely örökösen eldöntetlen volt eddig az ipar osztályai között. Minden nap egy meghatározott mennyiséget ad át az egyik osztály a másiknak. Vajon ez az a mennyiség, amelyet meghatároz egy alapelv, amelyet az emberiség jóváhagyhat és állandósítani tud? Igazságosan kezeli ez az embereket? Az ügy személyes jellegű; de megoldása tisztán a funkcionális elosztásról való tudásunkból adódik.

Ha minden termelő funkció meg van fizetve az általa termelt mennyiség függvényében, akkor minden egyes ember visszakapja, amit megtermelt. Ha dolgozik, megkapja, amit létrehoz a munkája során; ha tőkét is szolgáltat, akkor megkapja azt is, amit a tőkéje termel; és ha szolgáltatást nyújt a munka és a tőke megszervezésével, megkapja azt a terméket, amely külön kimutatható funkciója eredményeként. Ha megkapja mindazt, amit létrehoz ezen funkciók akármelyike által, megkapja mindazt, amit megtermel, ha egyáltalán termel. Ha a munkabérek, kamatok és profitokat egy igaz alapelv határozza meg, akkor az emberek különböző osztályainak, akik kombinálva érvényesítik erejüket az iparban, nincs egymással szemben semmilyen sérelmük. Ha a funkciójukat megfizetik a termékük viszonylatában, akkor őket is megfizették. Ebből adódóan – habár a jogok személyekre vonatkoznak – a jogot, amely az elosztás ügyéhez kapcsolódik, egy alkalmazott tudomány határozza meg.

Alkalmasint haladnunk kell a tisztán etikai vizsgálatban is. Feltehetjük a kérdést, hogy vajon a szabály, amely minden embernek a maga termékét adja, egy magasabb értelemben igazságos-e. Egyes szocialisták csakugyan azt állították, hogy egy ilyen törvény nem lehet igazságos. Munka a

képességek függvényében, fizetség a szükség függvényében – ismerős formulák, amelyek valami egyenlőséget fejeznek ki az elosztásban. Az utóbbi szabályozás szükségessé tenné, hogy bizonyos emberektől elvegyék termékük egy részét annak érdekében, hogy kiosszák mások között, akik esetleg nagyobb szükségét látják. Ez erőszakot tenne azonban azon, amit hagyományosan tulajdonjogként fogunk fel. Az egész kérdés, hogy ez igazságos lenne e, vagy sem, a mi vizsgálódási körünkön kívül esik, hiszen ez pusztán etikai kérdés. Előttünk ugyanakkor egy gazdasági ténykérdés áll. A természetes elosztás vajon elismeri az emberek termékét és az érte járó jussukat? Ez lenne az, amit kapunk, és amit a polgárjog megenged valóban sajátunkként megtartani, végzett munkánk jogán? Valóban a termelésen nyugszik kezdetektől a vagyonunk?

Amikor egy munkás elhagyja a gyárat, fizetségét hordozva a zsebében, a polgárjog garantálja, amit így elvihet; de mielőtt elhagyja a gyárat, azon vagyon egy részének jogos tulajdonosa, amelyet aznap megtermelt. A gazdasági törvény, amelyet ő nem ért, megfelelő mennyiségűvé teszi-e a fizetségét, az aznapi termeléséhez képest, vagy pedig arra kényszeríti, hogy tulajdonát, amelyre jogosult, maga mögött hagyja? Akármilyen elv, amely a munkáltató kezében tartja a munkásai által megtermelt terméket, rablás lenne – legyen bár legálisan intézményesített, mindazonáltal megszegné azt az alapelvet, amelyen a tulajdonlásnak nyugodnia kellene.

Ez lenne az a probléma, amelyet meg kell oldanunk. Ez tisztán ténykérdés. Ha a törvény, amelyen a tulajdon jogának alapulni kellene – „kinek, ami jár” szabálya – valóban a tulajdonhoz való jog eredete, és meghatározza a gyárakban a fizetségeket, azért, amit ott készítettek, akkor a gyakorlat embereire marad az ipari rendszer tökéletesítése ezen elv szerint, hogy minél kevésbé számottevő és minél kevesebb kivétel legyen ezen uralkodó szabály alól. Máskülönből olyan rablással van dolgunk, amely nem intézményesített; de az evidens, hogy egy társadalom, amelyben a tulajdon a termelő azon követelésén nyugszik, amit megtermelt, köteles megvédeni a jogot, amelyből az ered – így kell, hogy legyen ez a munkáért járó fizetségek esetében is. Ha máshogyan lenne, akkor a társadalmi szerkezet alapjánál egy robbanószer lenne, amely előbb vagy utóbb megsemmisítené a társadalmat. Mivel mi másért létezne az állam, ha nem azért, hogy a tulajdont védje. Ebből adódóan egy állam, amely arra kényszeríti a munkásokat, hogy maguk mögött hagyják a gyárban azt, amit megtermeltek, kritikus ponton bukna el. Az elosztás tudománya tisztázza a kérdést, hogy a modern állam hú-e az alapelvéhez. A tulajdon védve van eredetében, ha a valós munkabérek a munka egészének termékével egyeznek, ha a kamat valóban a tőke termékével egyezik és, ha a profit valóban a koordinációs művelet terméke.

JEGYZETEK

1. „Vagyon” alatt az emberi jólétnek azon forrásait értem, amelyek anyagiak, szállíthatóak és mennyiségben korlátozottak. Lásd a szerző *The Philosophy of Wealth* című művének első fejezetében.
2. A földbérlet – később látható okokból – egyesítve értendő a kamattal. Így, habár a hagyományos bérlet-elmélettel nem egyezik, de annak inkább csak kibővítése, mint tagadása.

(Fordította: Horváth László, egyetemi docens, BCE,
Közgazdasági Elméletek Története Központ.)